U javnosti se već duže vrijeme govori o poreznoj reformi. Kada zagovaratelje porezne reforme, odnosno protivnike porezne reforme, upitate na kojim argumentima temelje svoje stavove uglavnom ne dobijete osmišljeni argumentirani odgovor već mišljenje „umočeno“ u neku od političkih opcija.

Kad sam 1995. Godine predlagao poreznu reformu, neuporedivo socijalniju od one iz 2009. Godine, politička javnost je tražila, što su podržavali mnogobrojni ekonomisti, porezni sustav na tržišnim, neoliberalističkim, načelima. Ni tada kao ni sada nisu objasnili što to ima da znači. Upravo zagovornici neoliberalizma danas traže socijalno senzibilniji porezni sustav a da pri tome ne vide ili ne žele vidjeti ograničenja u kojima djeluje hrvatsko gospodarstvo. Pri tome se pozivaju na porezna načela koja su prisana u vremenima kada aristokracija nije plaćala poreze jednako kao što to još od vremena starog Egipta ne plaća crkava. U društvenim znanostima za svaku tezu postoje obilje argumenata i dok filozofiranje dozvoljava „gubitak stvarnosti“ za ekonomsku politiku to ne samo da nije dozvoljeno to je nedopustivo.

U tržišnom modelu privređivanja Marxova krilatica: **„Akumulirajte, akumulirajte u tome je sav Mojsije i proroci“** je zapravo kriterijalna funkcija privrednog sustava. Drugim riječima samo oni privredni sustavi, pri čemu je porezni sustav podsustav privrednog sustava, koji omogućuju maksimalnu akumulaciju kapitala omogućuju i maksimalne stope gospodarskog rasta, zaposlenost, što zagovornici/protivnici poreznih reformi nikako da priznaju. Prije dvadesetak godina na ovim prostorima je nastala krilatica „socijalizam sa ljudskim likom“ a završili smo u drugoj tada nezamislivoj krilatici „kaubojski kapitalizam“. Zaključak koji slijedi je jasan:
porezna reforma ima smisla ako i samo ako dinamizira gospodarsku aktivnost
. Ostalo je priča.

U ovom turobnom i socijalno gluhom globalnom svijetu tečajna i monetarna politika imaju zanemariv utjecaj na gospodarska kretanja najvećeg broja zemalja. Kada je riječ o najnerazvijenijim zemljama tada su mogućnosti gotovo ništavne. Ostaje porezni sustav koji je, hvala Bogu, za sada „slobodan“. I ne samo to: **Postoje pogodnosti koje nam daje WTO.** Naime, potrošni porezi se odbijaju na granici pa su prema tome u upotrebi samo na nacionalnom tržištu. Izravni porezi, na dohodak, ne mogu se odbiti na granici pa je izvoz roba i usluga opterećen izravnim porezima. Prema tome izravni porezi smanjuju konkurentnost

nacionalnog gospodarstva, dok potrošni, neizravni, porezi povećavanju konkurentnost nacionalnog gospodarstva. „Kvaka 22“ je u tome da male, nerazvijene, tranzicijske zemlje moraju preferirati potrošne porezne sustave kako bi povećale konkurentnost svoga gospodarstva.

Mnogi ekonomisti koji gledaju gospodarske probleme bar na srednji rok predlažu „pošteniju globalnu razmjenu“. Jedan od takvih je i nobelovac Stiglitz koji zajedno sa Charltonom u radu „Pravedna trgovina za sve“ predlaže i argumentira koje bi promjene valjalo podržati kako bi manjerazvijene zemlje dinamizirale svoj razvoj. Darvinizam koji dominira ekonomijom više od dva stoljeća nije niti može biti prihvatljivo rješenje za Zemlju. Upravo dogovor na globalnoj razini mogao bi „vezivanjem“ porezne strukture za dohodak per cpaita odnosne zemlje učitniti međunarodnu trgovinu korisnom za sve. David Ricardo, kojim sam osobno impresioniran, svojim komparativnim prednostima bio je zapravo u funckiji tadašnje jedine prave velesile – Velike Britanije predlažeći da se Portugal specijalizira za proizvodnju vina, a Engleska za proizvodnju tekstila.

Vratimo se temi. Moja podjela poreza po kriteriju vremena pokazuje kako ubrani porezni prihodi mogu sadržavati i dio poreznih prihoda koji su anticipacija budućnosti, odnosno porezne prihode koji su dio imovine, prošlosti. Tako u slučaju da neka zemlja ima suficit na tekućem računu platne bilance i deficit proračuna nužno ne znači da je deficit onolik kako ga iskazuje statistika. I obratno, u uvjetima deficita na tekućem računu platne bilance odnosna država može imati uravnoteženi proračun ili čak suficit jer su anticipirali značajne poreze na budućnost a zapravo imaju proračunski deficit. O tme zainteresirani čitalac može naći argumentaciju i obračun u „Porezna reforma i hrvatska kriza“

Najrazvijenije zemlje, prema mome prijedlogu, morale bi maksimalno svoje porezne strukture odrediti izravnim porezima, dok bi najnerazvijenije zemlje svoje porezne sustave komponirale od potrošnih poreza. Tako bi najrazvijenije zemlje smanjile svoju konkurentnost za iznos izravnih poreza, a najneravzvijenije bi je povećale opet za iznos potrošnih poreza. To bi bio ustupak razvijenih zemalja. Nerazvijene bi zemlje morale ograničiti udio države u finalanoj raspodjeli BDP-a.

Izneseno vrijedi i za probleme manjerazvijenih zemalja eurozone glede inozemnog i domaćeg duga, odnosno, što je isto, glede deficita na tekućem računu platne bilance i deficita proračuna. Olako pripuštanje manjerazvijenih zemalja eurozoni uzrok je današnjim financijskim problemima, recimo Grčke. Ovo ne znači da ih Grčka ne bi imala i da nije članica eurozone. Poznati su problemi sa Grčkim obveznicama na kraju XIX stoljeća. Međutim, današnji problemi svoje ishodište sirguno imaju u činjenici da su manjerazvijene zemlje produktivno inferiorne

razvijenim zemljama, recimo Njemačkoj, u eurozoni. Ne treba zaboraviti da kao kriteriji konvergencije nisu navedena ograničenja o mogućim deficitima na tekućem računu platne bilance, odnosno iznos inozemnog duga. Ja sam stoga i predložio dva nova kriterija:

- saldo tekućeg računa platne bilance može biti do 2% lošiji od salda na tekućem računa triju najotvorenijih zemalja,

- neto inozemni dug može iznositi najviše 50% GDP-a.

Svijet se globalizira. Ova sveprisutna kriza neće zaustaviti proces globalizacije. Međutim, to svakako valja naglasiti, bogati će postati bogatiji i siromašniji još siromašnijim. Time se postavljaju i granice kapital odnosu koji je sebi podredio sve ostale poznate principe. Hrvatska, uostalom kao i ostale manjerazvijene zemlje, svoje mjesto „pod suncem“ mogu naći jedino poštivajući načela kapital odnosa. Činjenica je da welfare state danas ne prolazi ni u najrazvijenijim zemljama. Osim toga, pravednost se ne određuje poreznim sustavom već fiskalnim sustavom, ali je to jedna druga priča.